

УПОВНОВАЖЕНИЙ

Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua тел. (044) 298-70-33

**Полтавська обласна військова
адміністрація**

**Міністерство охорони здоров'я
України (до відома)**

**Національна служба здоров'я
України (до відома)**

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

*(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України
«Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)*

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина.

На підставі статей 1, 19¹, Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», під час виконання функцій національного превентивного механізму відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, працівниками Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини виявлені порушення прав людини у діяльності Комунального підприємства «Обласний заклад з надання психіатричної допомоги Полтавської обласної ради».

Статтею 49 Конституції України визначено, що держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування.

Статтею 6 Закону України «Про Основи законодавства України про охорону здоров'я» визначено, що кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає медичний догляд, який є необхідним для підтримання здоров'я людини.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та

інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Усупереч наведеним вимогам законодавства під час відвідування 27.05.2025 Комунального підприємства «Обласний заклад з надання психіатричної допомоги Полтавської обласної ради» виявлені факти порушення прав людини, що потребують вжиття невідкладних заходів реагування щодо їх усунення, причин та умов, що їм сприяють, притягнення винних осіб до відповідальності.

Заклад з 01.01.2025 виключений з Переліку спеціальних закладів з надання психіатричної допомоги, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я (далі – МОЗ) від 20.03.2018 № 516 (у редакції наказу МОЗ від 15.01.2025 № 101). У зв'язку з цим, згідно з Правилами застосування примусових заходів медичного характеру у спеціальному закладі з надання психіатричної допомоги, затвердженими наказом МОЗ від 31.08.2017 № 992, а також відповідно до пункту 7 Порядку організації психіатричної допомоги у разі застосування судом запобіжних заходів до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру (далі – ПЗМХ) або вирішувалося питання про їх застосування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2024 № 467, у закладі не можуть застосовуватися стаціонарні види ПЗМХ, передбачені Кримінальним кодексом України, а також запобіжний захід у вигляді поміщення особи до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають її небезпечну поведінку.

Водночас у відділенні № 3-А на час відвідування перебували пацієнти, до яких судом обрано запобіжний захід на підставі статті 508 Кримінального процесуального кодексу України, та які очікували переведення до спеціалізованого закладу – Дніпровської філії Державної установи «Інститут судової психіатрії Міністерства охорони здоров'я України».

Крім того, у відділенні перебували пацієнти, відносно яких у групи НПМ виникли сумніви щодо підстав їх утримання в умовах стаціонару і належного медичного обґрунтування такої госпіталізації.

Пунктом 2 статті 94 Кримінального кодексу України визначено, що надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку може бути застосоване судом стосовно особи, яка страждає на психічні розлади і вчинила суспільно небезпечне діяння, якщо особа за станом свого психічного здоров'я не потребує госпіталізації до закладу з надання психіатричної допомоги.

Статтею 8 Закону України «Про психіатричну допомогу» наголошено, що психіатрична допомога надається в найменш обмежених умовах, що

забезпечують безпеку особи та інших осіб, при додержанні прав і законних інтересів особи, якій надається психіатрична допомога.

Під час конфіденційного спілкування з пацієнтами, яке відбувалося за відсутності третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування, та в ході вивчення документації група НПМ отримала інформацію про факти продовження примусового утримання осіб у стаціонарі, незважаючи на наявність судових рішень про заміну виду ПЗМХ. Зокрема, йшлося про пацієнтів відділення № 3-А, яким на підставі ухвал суду стаціонарний вид ПЗМХ змінено на амбулаторний. Водночас фактично виконання судових рішень не відбулось і пацієнти залишалися на лікуванні у стаціонарних умовах закладу.

На думку групи НПМ обґрунтованість необхідності лікування пацієнтів в умовах стаціонару закладу недостатня та викликає сумніви. Симптоми, які зазначені у медичній документації, можуть вважатися недостатніми для госпіталізації, особливо з огляду на відсутність описання порушень поведінки, які б вимагали нагляду, догляду або невідкладного лікування в умовах стаціонару лікарні.

Під час конфіденційного спілкування пацієнти повідомили, що перебуваючи під психологічним тиском з боку медичного персоналу вони щомісяця підписували усвідомлену згоду особи на лікування у психіатричному закладі. У такий спосіб, попри формальну добровільність, відбувалося фактичне продовження перебування пацієнтів у відділеннях, де раніше до них застосовувалися ПЗМХ.

Таким чином, у супереч статті 29 Конституції України, статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та статті 3 Загальної декларації прав людини порушено право пацієнтів на свободу та особисту недоторканність.

Європейський суд з прав людини наголошує на неприпустимості незаконного утримання пацієнтів, зокрема у нещодавньому рішенні у справі «Співак проти України» (Application no. 21180/15).

Реагуючи на виявлені під час відвідування факти можливого кримінального правопорушення групою НПМ викликано слідчо-оперативну групу Національної поліції України. Варто зауважити, що під час написання звіту Головне управління Національної поліції у Полтавській області листом від 18.06.2025 № 1275422025 повідомило Секретаріат Уповноваженого Верховної ради України з прав людини про здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні № 12025170430000542, розпочатому 28.05.2025 за фактом незаконного утримання на примусовому лікуванні пацієнтів комунального підприємства «Обласний заклад з надання психіатричної допомоги Полтавської обласної ради», за ознаками вчинення кримінального правопорушення, передбаченого частиною 1 статті 146 «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини» Кримінального кодексу України.

Також пацієнти повідомили про неналежну поведінку одного з медичних працівників, який допускав зверхне, зневажливе ставлення до пацієнтів, що є

несумісним з принципами професійної етики та деонтології медичних працівників.

Особливе занепокоєння викликають повідомлення пацієнтів про погрози з боку зазначеного працівника (ізоляція або примусове застосування лікарського засобу «Галоперидол»), що лунали у разі відмови виконувати певні роботи, що може свідчити про можливе зловживання психіатричними методами впливу з метою покарання.

Такі дії є неприпустимими та суперечать вимогам статті 25 Закону України «Про психіатричну допомогу», яка гарантує особам, яким надається психіатрична допомога, право на поважливе і гуманне ставлення до них, що виключає приниження честі й гідності людини.

У порушення Закону України «Про психіатричну допомогу» та Порядку надання психіатричної допомоги в стаціонарних умовах, затвердженого наказом МОЗ від 07.12.2023 № 2085 (далі – Порядок), під час вивчення медичної документації виявлено випадок відсутності підпису пацієнта у формі первинної облікової документації № 003-9/о «Усвідомлена згода особи на госпіталізацію до психіатричного закладу», що ставить під сумнів згоду пацієнта на отримання медичної допомоги в умовах стаціонару.

Окрім зазначеного, група НПМ отримала повідомлення про примусове залучення пацієнтів до безоплатної праці.

За отриманою інформацією, пацієнти виконували роботи у харчоблоці лікарні та здійснювали польові роботи за межами закладу. Відсутність правових підстав для трудової участі та відсутність трудового договору чи належної компенсації відповідно до вимог статті 25 Закону України «Про психіатричну допомогу» свідчить про порушення прав пацієнтів. Крім того, така праця не може відноситись до ерготерапії та не відповідає жодній індивідуальній програмі психосоціальної реабілітації пацієнта. Зазначена практика викликає серйозне занепокоєння та може бути розцінена як експлуатація вразливої категорії осіб.

У практиці закладу застосовуються правила поведінки з пацієнтами, які за своєю суттю мають ознаки пенітенціарного підходу, що є несумісним із сучасними принципами надання психіатричної допомоги. Зокрема працівниками щоденно здійснювалися ранкові та вечірні переклички пацієнтів, шиккування, а також проводять обшуки перед виходом на прогулянку. Такі заходи принижують гідність пацієнтів та не мають належного медичного обґрунтування.

Прогулянки проводяться на спеціально відведеному закритому майданчику з альтанками під постійним наглядом персоналу. Пацієнтам забороняється залишати альтанки без дозволу медичних працівників, що фактично зводить прогулянку до обмеженого пересування пацієнтів.

Медичним персоналом ведеться передбачена чинним законодавством документація, яка стосується реєстрації факту застосування фізичного обмеження та ізоляції пацієнтів під час надання психіатричної допомоги.

Водночас процедура фізичної фіксації пацієнтів здійснюється з порушенням Правил застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, та

форм первинної облікової документації, затверджених наказом МОЗ від 24.03.2016 № 240 (далі – Правила), а саме:

у порушення пункту 11 Правил фізичне обмеження застосовується у присутності інших осіб в наглядових палатах гострих відділень, процедура здійснюється на ліжку з панцерною сіткою в присутності інших пацієнтів;

незважаючи на наявність сертифікованих засобів фіксації у відділеннях медичним персоналом використовуються підручні засоби для фізичної фіксації пацієнтів;

у порушення пункту 9 Правил у гострому чоловічому відділенні відсутнє спеціально обладнане приміщення для застосування фізичного обмеження та ізоляції.

Один з пацієнтів повідомив групі НПМ, що за порушення режиму, вживання алкогольних напоїв, його зафіксували за допомогою (краватки) до ліжка протягом дня, що може свідчити про застосування заходу фізичного обмеження не за медичними показами, а з метою покарання, що є абсолютно неприпустимим та порушує статті 28 Конституції України, статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статті 5 Загальної декларації прав людини становить жорстоке, нелюдське, або таке, що принижує гідність, поводження і покарання.

Відповідно до пункту 48 Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що порушує гідність, поводження чи покаранню (далі – Стандартів ЄКЗК) «Поміщення особи до психіатричного лікувального закладу без її на те згоди» (CPT/Inf(98)12-part) засоби гамування ніколи не повинні застосовуватись (або застосування їх продовжуватись) у якості покарання.

У закладі наявний дефіцит медичного персоналу, недостатня кількість лікарів-психіатрів, медичних сестер, молодшого медичного персоналу, соціальних працівників та фахівців з реабілітації.

Під час відвідування встановлено, що пацієнтам, яким призначено лікарський засіб з діючою речовиною Клозапін (Clozapine), не забезпечується належний гематологічний контроль відповідно до вимог Інструкції по забезпеченню гематологічного контролю при лікуванні лепонексом (клозапіном), затвердженої наказом МОЗ від 08.08.95 № 147. Зазначене є суттєвим порушенням, оскільки відсутність регулярного моніторингу рівня лейкоцитів у крові пацієнта під час тривалого прийому зазначеного лікарського засобу створює високий ризик розвитку ускладнень, зокрема агранулоцитозу, що становить безпосередню загрозу життю та здоров'ю пацієнтів.

У відділеннях лікарні виявлено порушення вимог Порядку розміщення на інформаційних стендах у закладах охорони здоров'я інформації щодо наявності лікарських засобів, витратних матеріалів, медичних виробів та харчових продуктів для спеціального дієтичного споживання, отриманих за кошти державного та місцевого бюджетів, благодійної діяльності і гуманітарної допомоги, затвердженого наказом МОЗ від 26.04.2017 № 459. На інформаційному стенді у відділеннях відсутній перелік наявних лікарських

засобів, що свідчить про несвоєчасне оновлення актуальної інформації стосовно використання лікарських засобів у закладі.

У окремих палатах перебуває від 11 до 13 пацієнтів, що суперечить вимогам пунктів 8.3.2.6 та 8.3.2.7 Державних будівельних норм В.2.2.-10:2022 «Заклади охорони здоров'я. Основні положення» (далі – ДБН), та негативно впливає на терапевтичне середовище. У палатах наявна нестача приліжкових тумб і шаф для зберігання особистих речей пацієнтів.

У закладі наявні ліжка з панцерними сітками. Стандарти ЄКЗК звертають увагу на необхідності продовжувати докладати зусиль з метою подальшого зниження числа ліжок із сітками, які досі використовуються у закладах з надання психіатричної допомоги.

Відповідно до статті 13 Порядку надання психіатричної допомоги в стаціонарних умовах, затвердженого наказом МОЗ від 07.12.2023 № 2085 (далі – Порядок), пацієнти мають право вести телефонні розмови та користуватися глобальною мережею Інтернет (за власний рахунок) з урахуванням розпорядку дня закладу з надання психіатричної допомоги.

Водночас телефонні дзвінки для усіх пацієнтів відділень № 3 та 14 дозволяються виключно в присутності медичного персоналу та не більше 30 хвилин, що є додатковими обмеженнями та потребує обґрунтування.

Відповідно до статті 9, 25 Закону України «Про психіатричну допомогу», особи, яким надається психіатрична допомога, мають право на її отримання в умовах, що відповідають вимогам санітарного законодавства. Приміщення, що використовуються для психіатричної допомоги у стаціонарних умовах, повинні відповідати вимогам державних будівельних норм, державним медико-санітарним нормативам та державним медико-санітарним правилам, що визначені для такого виду закладів. Водночас у душових кімнатах гострих відділень лікарні (як чоловічих, так і жіночих) недостатня кількість душових ліжок – по дві на відділення.

У санітарних кімнатах відсутні умови для забезпечення приватності пацієнтів, а саме не встановлені перегородки між сантехнічним обладнанням, у кабінках відсутні дверцята, на вікнах немає захисної плівки, що порушує приватність пацієнтів та не відповідає пункту 34 Стандартів ЄКЗК, яким передбачається розташування сантехнічного обладнання таким чином, щоб пацієнт міг бути наодинці сам із собою. Окрім цього, мають бути враховані потреби пацієнтів похилого віку та/або пацієнтів з обмеженням повсякденного функціонування.

Пунктом 9 Порядку забороняється замикати двері палат та приміщень, а також встановлено вимогу вільного входу/виходу пацієнтів з відділень, за винятком нічного часу. Водночас більшість відділень вдень залишаються зачиненими, а подекуди навіть обладнані ґратами без ручок, що вимагає регулярного залучення медичного персоналу для відкриття дверей за допомогою спеціального ключа.

Незважаючи на те, що у більшості відділень грати на вікнах палат демонтовані, вони все ще зберігаються у дитячому відділенні у порушення пункту 9 Порядку.

Відповідно, до пункту 10 Порядку заклад з надання психіатричної допомоги забезпечує постійний та вільний доступ пацієнтів до питної води, засобів гігієни, санітарного обладнання. Проте санітарна кімната для жінок відділення № 14 замкнена на ключ, що унеможливорює вільний доступ для здійснення санітарно-гігієнічних процедур та становить неналежне поводження.

У порушення розділу II Санітарно-протиепідемічних вимог до новозбудованих, реставрованих і реконструйованих закладів охорони здоров'я, затверджених наказом МОЗ від 21.02.2023 № 354, у приміщеннях лікарні наявні пошкодження поверхонь стін, стелі та підлоги. Наявні дефекти не відповідають умовам терапевтичного середовища та унеможливають проведення повноцінної дезінфекційної обробки, що, у свою чергу, створює ризики поширення інфекцій та може становити загрозу для здоров'я осіб, які перебувають у лікарні.

У порушення вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» в окремих відділеннях лікарні не створено умов для перебування маломобільних пацієнтів (відсутні пандуси, підйомники тощо).

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, а також беручи до уваги те, що:

відповідно до статті 22 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» Полтавська обласна військова адміністрація реалізує державну політику в галузі охорони здоров'я та організовує роботу медичних закладів по наданню допомоги населенню;

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити вичерпних заходів щодо негайного усунення виявлених у ході реалізації функцій національного превентивного механізму порушень прав людини та недопущення катувань, інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності Комунального підприємства «Обласний заклад з надання психіатричної допомоги Полтавської обласної ради» та умов, що їм сприяють, а також запобігання їх у подальшому.

2. Організувати та провести перевірку стану додержання вимог чинного законодавства у Комунальному підприємстві «Обласний заклад з надання психіатричної допомоги Полтавської обласної ради» з метою встановлення причин неналежного функціонування, що потягли порушення прав людини, за результатами якої вжити вичерпних заходів реагування, у тому числі дисциплінарного характеру.

Звертаю увагу, що відповідно до статті 188⁴⁰ Кодексу України про адміністративні правопорушення, невиконання законних вимог Уповноваженого тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: Звіт про результати відвідування Комунального підприємства «Обласний заклад з надання психіатричної допомоги Полтавської обласної ради» на 19 арк.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Владислав Петросов 050 967 9551

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з
прав людини
№11628.2/25/39.3 від 18.07.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 18.07.2025 12:50
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400